

Libris.RO

Respect pentru oameni și cărți

**MANUAL
PENTRU
CLASA
A V-A**

CORINT

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

**Elvira Rotundu
Carmen Tomescu-Stachie**

ISTORIE

Cuprins

Unitatea 1 – ALFABETUL ISTORIEI – RECONSTITUIREA TRECUTULUI.....	7	Viața cotidiană în lumea romană	60
Izvoare istorice	8	Studiu de caz: Orașul și monumentele publice..	62
Perceperea timpului și a spațiului	10	Studiu de caz: Colosseum și gladiatorii	63
Evaluare	12	Studiu de caz: Pompei	64
Unitatea 2 – PREISTORIA.....	13	Studiu de caz: Armata romană.....	65
Primii oameni	14	Studiu de caz: Zeii romanilor. Templele	66
Revoluția neolitică	16	Studiu de caz: Creștinismul	67
Inventarea metalurgiei.....	18	Romanizarea	68
Evaluare	20	Evaluare	70
Unitatea 3 – CIVILIZAȚIA ORIENTULUI ANTIC... ..	21	Unitatea 6 – GETO-DACII.....	71
Mediul natural și viața cotidiană	22	Geții și dacii. Rânduieli, obiceiuri, credințe	72
Studiu de caz: Orașul-stat Babilon.....	24	Burebista și Decebal. Războaiele daco-romane..	74
Studiu de caz: Temple și piramide.....	25	Evaluare	76
Popoare și civilizații pe harta Orientului Antic ..	26	Unitatea 7 – CIVILIZAȚIA ISLAMICĂ.....	77
Studiu de caz: Chinezii	28	Apariția Islamului. Credința musulmană.....	78
Studiu de caz: Evreii	29	Expansiunea militară și culturală a Islamului. ...	80
Inventarea scrierii – de la pictograme la alfabet	30	Evaluare	82
Studiu de caz: Epopeea lui Ghilgameș	32	Unitatea 8 – EUROPA MEDIEVALĂ.....	83
Studiu de caz: Codul lui Hammurabi	33	Formarea popoarelor europene	84
Evaluare	34	Etnogeneza românească	86
Unitatea 4 – CIVILIZAȚIA GREACĂ ȘI SINTEZA ELENISTICĂ	35	Europa creștină în mileniul I	88
Mediul natural și ocupațiile grecilor	36	Studiu de caz: Creștinarea francilor.	
Studiu de caz: Ceramica între utilitate și artă ...	38	Carol cel Mare	90
Adevăr și legendă: legendele Olimpului.		Studiu de caz: Imperiul Bizantin	91
Războiul troian	39	Viața cotidiană în Evul Mediu.	92
Polisul – organizare internă: Atena și Sparta.		Studiu de caz: Domeniul feudal.....	94
Procesul de colonizare.....	41	Studiu de caz: Orașul medieval –	
Studiu de caz: Histria, Tomis și Callatis	43	spațiu al libertății	95
Războaiele grecilor	44	Studiu de caz: Cavalerism și onoare	96
Studiu de caz: Bătălia de la Maraton	46	Studiu de caz: Cruciadele	97
Alexandru Macedon și civilizația elenistică.	47	Studiu de caz: Catedrale și universități	98
Frumos și cunoaștere în lumea greacă	49	Statele medievale: Franța, Anglia, Imperiul	
Studiu de caz: Acropola ateniană	51	Romano-German.	99
Studiu de caz: Moștenirea lumii grecești	52	Studiu de caz: Lumea românească și statele	
Studiu de caz: Jocurile Olimpice în Antichitate. .	53	medievale în secolele XIV-XV. Târgoviște,	
Evaluare	54	Suceava.	101
Unitatea 5 – LUMEA ROMANĂ	55	Studiu de caz: Diversitate culturală în lumea	
Fondarea Romei: istorie și legendă	56	românească: Brașov și Cluj	102
Statul roman	58	Evaluare	103
		Recapitulare finală	104
		Evaluare finală.....	107
		Dicționar selectiv de personalități istorice	111

1 ALFABETUL ISTORIEI RECONSTITUIREA TRECUTULUI

LECȚIA 1: IZVOARE ISTORICE

LECȚIA 2: PERCEPEREA TIMPULUI ȘI A SPAȚIULUI

CUNOȘTIINȚE

În acest capitol vei descoperi informații interesante despre modul în care se scrie istoria, despre instrumentele și metodele care ajută la descoperirea urmelor vieții oamenilor din trecut, despre cât de importantă este activitatea cercetătorilor din diverse domenii care-i ajută pe istorici în munca lor.

COMPETENȚE

Prin realizarea activităților propuse, vei avea ocazia să analizezi și să compari urme ale vieții și activității oamenilor din diferite perioade ale istoriei, să folosești unitățile de măsurare a timpului istoric, să localizezi pe hartă spațiile în care au trăit primii oameni și să descrii modul în care viața și activitatea lor au fost influențate de mediul natural-geografic.

Ceasul solar a fost inventat de egipteni.

Clepsidra cu apă, Antichitate

Primul ceas public datează din 1335 d. H.

Ceasul astronomic din Praga, secolul al XV-lea d. H.

Pendulul este folosit din 1656 d. H.

Ceasul de mână este purtat din timpul Primului Război Mondial.

Izvoare istorice

Pictură rupestră
din peștera Lascaux, Franța.

Povestea unei surse istorice

În septembrie 1940 Marcel Ravidat se plimba cu câinele său, Robot, într-o regiune din sud-estul Franței. Câinele i-a atras atenția stăpânului asupra intrării într-o grotă. Marcel a decis să exploreze grotă împreună cu alți trei prieteni ai săi. După ce au înaintat aproximativ 15 metri în interiorul peșterii, au descoperit picturi rupestre de o frumusețe rară. S-a dovedit că au fost realizate de oameni care au trăit cu peste 17 000 de ani în urmă. Descoperirea lor a reprezentat o adevărată comoară pentru reconstituirea istoriei din acele vremuri îndepărtate.

DE REȚINUT!

- a. Istoria, împreună cu alte discipline auxiliare (arheologie, cronologie), reconstituie trecutul omenirii.
- b. Sursele primare, sursele secundare și istoria orală sunt principalele instrumente de lucru ale istoricului.
- c. Studiul istoriei ne ajută să înțelegem prezentul și să ne pregătim pentru viitor.

VOCABULAR

Arheologie = disciplină care se ocupă cu descoperirea și valorificarea științifică a urmelor materiale ale vieții și activității oamenilor din trecut.

Artefact = obiect, produs al activității umane.

Fosilă = rest sau urmă de organism animal sau vegetal, conservat în pământ.

De la Preistorie la istoria scrisă este un drum lung. Preistoria este cea mai îndepărtată și mai îndelungată perioadă din evoluția omenirii. Informațiile despre viața oamenilor preistorici sunt obținute doar pe baza cercetării izvoarelor nescrise, care sunt scoase la lumină de către arheologi. Aceștia pot fi considerați detectivi care caută urme ale prezenței omului: fosile sau obiecte ascunse în pământ, în peșteri sau în ape. Arheologii colaborează cu alți specialiști pentru a stabili vechimea obiectelor descoperite și pentru a le încadra în perioadele de timp corespunzătoare. După ce sunt datate, devin surse importante pentru scrierea istoriei și sunt expuse în muzee.

Odată cu apariția scrisului, sursele istorice s-au diversificat și au fost mai ușor de descifrat. Literatura, documentele oficiale, scrisorile oferă o imagine mult mai clară asupra vieții oamenilor din trecut.

Istoria orală. De-a lungul timpului, cunoștințele și experiențele umane s-au transmis din generație în generație și pe cale orală. Legende, miturile, poveștile, cântecul reprezintă surse pentru cercetarea istorică. Mărturiile și amintirile unor oameni care au fost implicați în diferite evenimente pot completa sau corecta aspecte mai puțin cunoscute, care nu apar în alte tipuri de surse istorice.

Importanța studiului istoriei. Sunt multe motive pentru care studiem istoria. Ea ne prezintă marea poveste a omenirii, de la origini până în zilele noastre. Pentru scrierea ei, istoricii analizează și interpretează *izvoare* sau *surse istorice*. Acestea pot fi informații scrise, urme materiale și alte tipuri de dovezi ale vieții și activității oamenilor din trecut. Cunoașterea istoriei ajută la înțelegerea prezentului. Invențiile și realizările din trecut devin lecții de viață. Istoria ne oferă exemple de succes și modele de urmat, dar și greșeli care nu trebuie repetate. Prin cunoașterea trecutului, extragem învățăminte pentru acțiuni și decizii din viitor, pentru noi și familia noastră, dar și pentru comunitatea din care facem parte.

A. Instrumente de lucru ale istoricilor

Surse primare: provin de la persoane care au luat parte sau au fost martore la un eveniment.

Surse secundare: provin de la persoane care nu au fost martore la eveniment, dar se bazează pe informațiile oferite de sursele primare. Când istoricii au la dispoziție doar surse secundare, este foarte important să fie atent selectate, analizate și comparate.

• Pornind de la definițiile de mai sus, menționați trei exemple de surse istorice primare și trei exemple de surse istorice secundare. Explicați diferența dintre ele.

B. „Dacă ne îndreptăm spre răsărit, în Grecia, Asia Mică, Palestina, Egipt sau Irak, sau spre sud, în Mexic, Guatemala și Peru, vom găsi oameni care răscolesc ruinele frumoase și triste. Ei vor să reînvie civilizații pierdute și pe acei oameni aproape legendari – regi, preoți, ostași, artiști și unii meșteșugari – care, înainte de a fi dispărut, au lăsat opere care ne uimesc și astăzi. Acești oameni se numesc arheologi.”

(Anne Terry White, *Lumi dispărute*)

• Precizează, pe baza textului, scopul muncii arheologilor. Compară munca arheologilor cu cea a istoricilor. Menționează o asemănare și o deosebire.

C. „În rostul cunoașterii faptelor omenești, învățătura va fi temeinică și rodnică, dacă afli într-o faptă strălucită o pildă luminoasă și un îndemn puternic, ca să-ți zidești o viață nouă, adevărată, pentru binele și propășirea ta, dar mai ales a patriei tale, și să te ferești de ceea ce a fost rușinos și urât la începutul ei dintâi, și dăunător și meritând osândă, prin sfârșitul josnic al faptelor.”

(Titus Livius, *De la întemeierea Cetății*)

1. Precizează, pe baza sursei C, două avantaje ale cunoașterii faptelor omenești.

2. Imaginați-vă că lucrați într-un grup de cercetători alcătuit din arheologi, geografi, istorici, muzeografi. Alegeți fiecare dintre voi un rol. Descrieți cum veți proceda, în funcție de rolul pentru care ați optat.

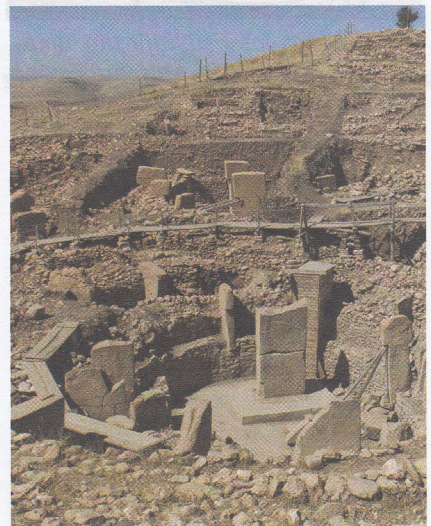
D. Asociază activitatea din imaginea alăturată cu unul din rolurile de mai sus.

ÎN ZILELE NOASTRE:

✓ Progresul științific și tehnologic contribuie la perfecționarea metodelor folosite de cercetători în descoperirea, analiza și interpretarea dovezilor trecutului.

✓ Prin cunoașterea diversității de credințe și civilizații învățăm să-i acceptăm pe ceilalți și să respectăm idei și opinii diferite de ale noastre.

Șantier arheologic complex: cea mai veche construcție religioasă realizată de om, mileniul al X-lea î. H., sud-estul Anatoliei (Turcia).

ȘTIAȚI CĂ?

✓ Umbra Obeliscului din Luxor arăta trecerea timpului?

✓ Până în secolul al XIV-lea nu au existat ceasuri în casele oamenilor?

✓ Orologiul din Praga afișează poziția Soarelui și a Lunii, semnele astrologice și numele sfântului din ziua respectivă?

✓ Primul ceas de buzunar a fost inventat de un german în 1510 și nu indica decât ora, fără minute?

Primul calculator științific din lume, vechi de 2000 de ani. Măsoară poziția soarelui, a lunii sau a planetelor după introducerea unor date.

DE REȚINUT!

- a. Erele sunt delimitate prin raportarea la un eveniment important.
- b. Evenimentele care s-au produs înainte de anul 1 fac parte din era de înainte de Hristos (î. H.) și sunt plasate pe axa timpului în ordine descrescătoare, de la cel mai îndepărtat la anul 1.
- c. Evenimentele care s-au produs după anul 1 fac parte din era de după Hristos (d. H.) și sunt în ordine crescătoare, de la anul 1.

VOCABULAR

Continent = suprafață vastă de pământ, mărginită total sau parțial de mări sau oceane.

Cronologie = de la *cronos* – timp și *logos* – știință, disciplina care se ocupă cu datarea evenimentelor și măsurarea timpului.

Eră istorică = perioadă care are ca reper un eveniment real sau imaginar, pentru numărarea anilor.

Spațiu istoric = teritoriu sau zonă geografică în care a avut loc un eveniment istoric.

Perceperea timpului și a spațiului

Primul calendar

Se pare că primul „calendar” din lume a fost realizat cu 17 000 de ani în urmă pe un os de vultur, pe care un vânător din Epoca de Piatră a însemnat fazele Lunii. Era un ceas rudimentar, după care primele comunități umane se orientau și își organizau activitățile. Cu ajutorul acestor însemnări, primii oameni anticipau migrațiile păsărilor, identificau perioadele cele mai potrivite pentru vânătoare și stabileau anumite ritualuri și ceremonii religioase.

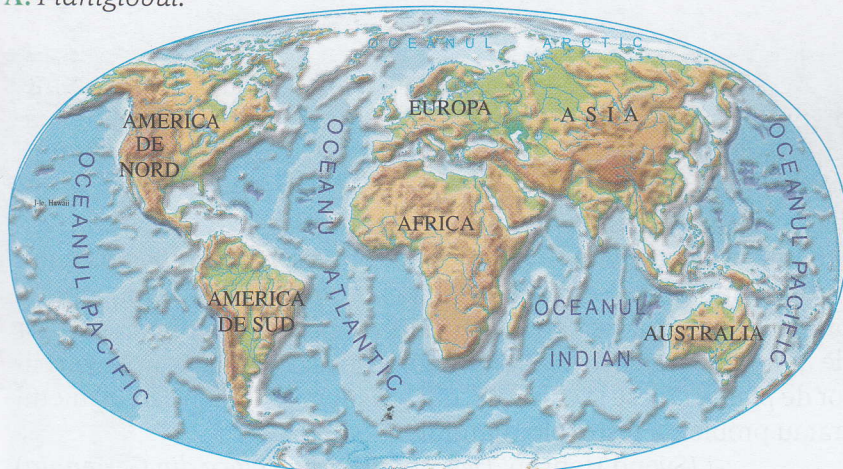
Timpul istoric. Oamenii au fost preocupați dintotdeauna de ritmul vieții. Însă, în trecut timpul nu era calculat și măsurat cu exactitatea din zilele noastre. La început, s-au orientat în funcție de schimbarea anotimpurilor și de alternarea luminii cu întunericul. Pe măsură ce ocupațiile oamenilor s-au diversificat, au fost realizate primele calendare. Acestea se bazau pe fenomene naturale cu o anumită periodicitate sau pe rotația Lunii în jurul Pământului. Calendarul solar, utilizat în zilele noastre, are în vedere rotația Pământului în jurul Soarelui.

Cum măsurăm timpul istoric? Pentru istorici, stabilirea succesiunii evenimentelor pe axa timpului are o mare importanță. Ei apelează la cronologie pentru măsurarea timpului și pentru datarea evenimentelor istorice. Încă din cele mai vechi timpuri, astronomia a oferit unitățile fundamentale pentru măsurarea timpului: ziua, luna și anul. Pentru o datare mai precisă, specialiștii au folosit și unități de timp mai mici decât ziua (*ora*, *minutul*, *secunda*), precum și unități mai mari decât anul: *deceniul*, *secolul* sau *veacul* și *mileniul*. Pentru perioadele foarte mari de timp se folosește cea mai mare unitate de măsură – *era istorică*.

Spațiul istoric. Istoria nu se desfășoară doar în timp, ci și în spațiu. Pentru a explica modul în care omenirea a evoluat în interacțiune cu mediul înconjurător, istoricii au nevoie și de cunoștințe de geografie. Ei trebuie să identifice locul unde s-au petrecut evenimentele și să explice modul în care cadrul natural geografic a influențat viața și activitatea oamenilor. Geografia vine în sprijinul istoriei cu hărți, pe care sunt reprezentate continentele, formele de relief, oceanele, mările, cursurile de ape ș.a.

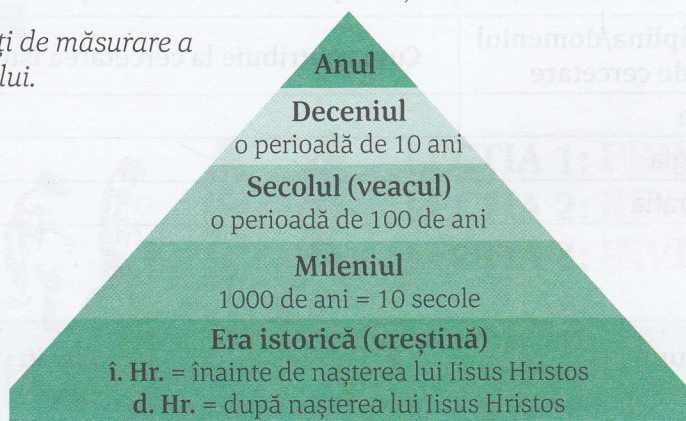
Trăsăturile culturale și comportamentale ale oamenilor se diferențiază și în funcție de spațiul istoric din care provin, precum și de timpul istoric în care au trăit.

A. Planiglobul.

• Studiază harta cu atenție și localizează continentele și oceanele reprezentate. Precizează trei continente și trei oceane identificate.

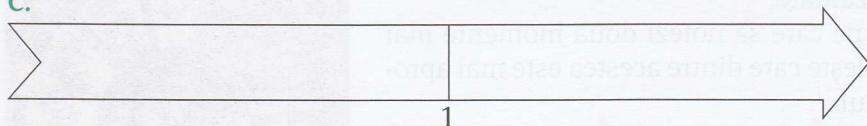
B. Unități de măsurare a timpului.

• Folosind unitățile de măsurare a timpului din piramida de mai sus, completează secolele și milenii în care se încadrează datele de mai jos:

Data	Mileniul	Secolul
271		
1989		
2017		

C.

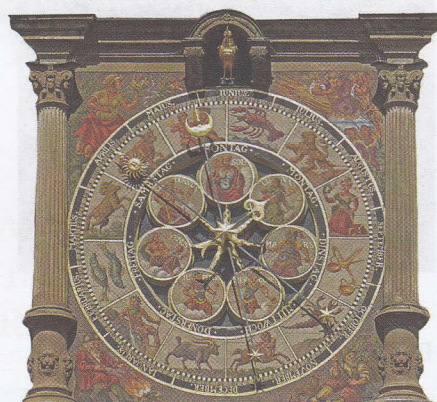

• Desenează o friză cronologică după modelul de mai sus. Colorează cu roșu perioada corespunzătoare erei de înainte de Hristos și cu albastru era de după Hristos. Caută semnificația istorică a următoarelor date și plasează-le pe axă, în ordinea cronologică a desfășurării lor: 44 î. H.; 753 î. H.; 1918; 106; 2007.

ÎN ZILELE NOASTRE:

- ✓ Progresele înregistrate în tehnologiile de informare și comunicare i-au determinat pe unii specialiști să afirme că omenirea a intrat într-o nouă eră a Internetului, dat fiind numărul tot mai mare al orelor petrecute în mediul on-line.
- ✓ Dezvoltarea tehnologiei GPS (*Global Positioning System*) vine în ajutorul oamenilor cu date mult mai exacte și ne ajută să utilizăm hărțile pentru a ne orienta în locuri mai puțin cunoscute.

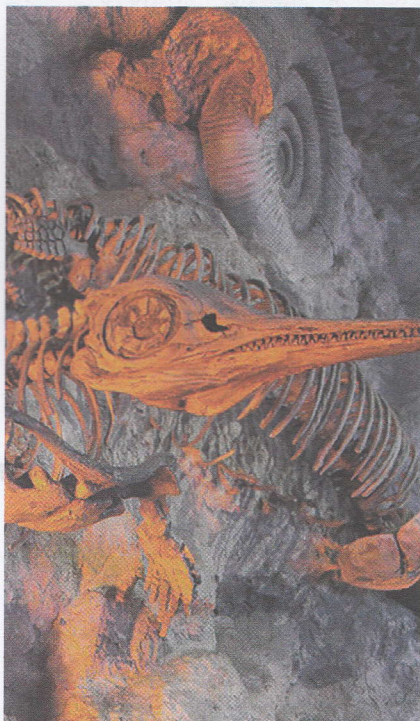
Calendarul cu 12 luni pe care îl folosim în zilele noastre a fost folosit de romani în Antichitate și avea la început 10 luni. Lunile ianuarie și februarie au fost introduse mai târziu. Prima zi a anului – 1 ianuarie – a fost stabilită de Iulius Caesar (100–44 î. H.). De aceea, se numește **calendarul iulian**.

ȘTIAȚI CĂ?

- ✓ Dacii, strămoșii românilor, aveau cunoștințe înaintate de astronomie și foloseau un calendar anual foarte apropiat de cel din zilele noastre?
- ✓ Intervalul de 5 ani se mai numește cincinal sau lustru?

Evaluare

Fosile preistorice.

A. „Arheologia nu mai poate fi considerată, deja de multă vreme, o știință legată de anticari, ea reprezentând un cuprinzător mănunchi de direcții de cercetare, în care, de exemplu, științele naturii joacă un rol de seamă. De la fizică așteptăm datări precise ale resturilor organice, obținute pe baza măsurătorilor cu radiocarbon. (...) Științele geografice înlesnesc reconstituirea schimbărilor peisajului în decursul ultimelor milenii. Biologia este o parte componentă a oricărui șantier arheologic, oferindu-ne explicații asupra speciilor de animale vâdate și de animale domestice crescute, asupra speciilor de plante culese și cultivate, dar și asupra felului în care oamenii tratau problema resurselor naturale.”

(Svend Hansen, *Descoperiri arheologice din Germania*)

- Citește cu atenție textul. Completează un tabel după modelul dat:

Disciplina/domeniul de cercetare	Cum contribuie la cercetarea istorică?
Fizica	
Biologia	
Geografia	

B. Tipuri de calendare

Nume	tip	Număr de luni într-un an	Număr de zile într-un an	Număr de zile într-o lună	Număr de zile într-o săptămână	Zile în plus	Luni în plus
Gregorian	Solar	12	365 sau 366	28, 29, 30 sau 31	7	da	nu
Iulian	Solar	12	365 sau 366	28, 29, 30 sau 31	7	da	nu
Evreiesc	Solar și lunar	12 sau 13	353, 355, 383 sau 385	29 sau 30	7	da	da
Islamic	Lunar	12	354 sau 355	29 sau 30	7	da	nu

1. Citește informațiile din tabel și notează două asemănări și două deosebiri între două dintre calendarele prezentate.

2. Construiește o axă a timpului, pe care să notezi două momente mai importante din viața personală. Stabilește care dintre acestea este mai apropiată de ziua în care realizezi exercițiul.

3. Imaginează-ți că ești muzeograf. Trebuie să realizezi o expoziție cu titlul *Instrumente de măsurare a timpului*. Precizează trei astfel de instrumente și ordonează-le cronologic, conform folosirii lor de-a lungul istoriei.

Calendarul evreiesc.